

Emilio MARIN

KRONIKA

IZVJEŠĆE O RADU ARHEOLOŠKOG MUZEJA U SPLITU U 1997. GODINI

UDK:069.02:902(047)(497.5 Split)"1997"

Stručni članak Primljeno: 20. 2. 1998.

Odobreno: 15. 3. 1998.

Emilio MARIN

HR, 21000 SPLIT

Arheološki muzej

Zrinsko-Frankopanska 25

Najveći dio aktivnosti Arheološkog muzeja u Splitu tijekom 1997. godine bio je usmjeren na obnovu muzejske zgrade i program arheoloških radova u Naroni, Saloni i, nakon stanke od nekoliko godina, u Issi, kao i na projekt konzervacije novopronađenih spomenika - mramornih skulptura iz Augusteuma antičke Narone.

Nažalost, osim općih objektivnih okolnosti, i niz lokalnih neprilika utjecao je na rad Muzeja. Tako se, naravno, nije mogao u cijelosti izvršiti planirani rad Muzeja za tekuću godinu.

Obnova zgrade i stalnog postava Arheološkog muzeja

Ove je godine nastavljeno nastojanje da bi se saniralo neispravno stanje krovništva Muzeja, koje je proisteklo iz loše obavljenog prethodnog posla, kojega je investitor bio Grad Split. Zahvaljujući razumijevanju nadležnih u Poglavarstvu grada, te gradonačelnika Splita, omogućena je cjelovita i - ovaj put - potpuno uspješna sanacija muzejskog krovništva, tako da je ono sada, nakon razdoblja od skoro 15 godina, ponovno u optimalnom stanju, što je omogućilo provedbu projekta prenamjene potkrovlja u korisni prostor, tj. četvrtu razinu Muzeja (podrum - depoi, prizemlje - izložbeni prostor, prvi kat - biblioteka i uredski prostori, drugi kat/ex. potkrovlje - dio biblioteke, uredski prostori i dio depoa). Uređenje potkrovlja financirano je sredstvima Ministarstva kulture. Ove je godine izvršena i sanacija apsidalnog zida velike izložbene dvorane, što je posao koji je preostao od vremena uređenja te dvorane u povodu Kongresa 1994. god.

Nakon što je u prethodnoj godini bila ojačana podna konstrukcija potkrovlja te izvršen dio zidarskih radova, elektro i strojarskih instalacija, u ovoj godini ugovoreni su radovi za kompletni dovršetak građevinsko-obrtničkih radova, strojarskih i elektro-instalacija sa sljedećim poduzećima: AMACO, KGH

Tehnika, ARP. Izvedeni su sljedeći radovi: rušenje dijelova zidova, podnih slojeva, odbijanje dotrajale žbuke, demontaža postojećeg spuštеног stropa, unutarnjih i ulaznih vrata, izrada pregradnih zidova od gips-kartonskih ploča, obrada svih zidnih površina žbukanjem ili krpanjem, te gletanje i bojanje zidova i stropova, ugradnja i obrada stolarskih elemenata, postavljanje i obrada novog poda, ugradnja instalacija s montažom rasvjetnih tijela, protuprovalne i protupožarne opreme, ugradnja klima opreme. Završetkom radova ove druge faze potkrovlja dobilo se 390 m² novih radnih prostora. Napominjemo da se je, s dovršetkom ove godine, u obnovu Muzeja ukupno investiralo (od 1994.) oko 4 milijuna kuna, od čega otprilike polovicu Grad Split a polovicu Ministarstvo kulture.

U novouređenom trezoru Muzeja postavljeni su novi metalni ormari, te smještene numizmatičke kutije.

Inventiranje i otkup arheoloških predmeta

Inventirano je 11 keramičkih i 1 brončani spomenik, koji su pronađeni na Manastirinama, te 36 komada novca iz starog fonda i novih istraživanja iz Solina - Manastirine.

Otkupljena je zbirka srebrnog rimskog novca M. Filinića posebnim sredstvima Ministarstva kulture (lokalitet Glavice u Tugarima).

Posjet Muzeju i arheološkim lokalitetima

Kao što je poznato, Muzej je zbog preuređenja izložbene dvorane zatvoren za posjetioce, međutim, tijekom ljeta bilo je omogućeno razgledanje muzejskog vrta i lapidarija.

Ove je godine, nakon niza ratnih i poratnih godina, ponovno zabilježen izrazitiji turistički posjet Saloni, osobito u razdoblju od 25. srpnja do 30. rujna, kada je kroz jutarnje satove (8 - 15 sati) ukupno posjetilo lokalitet Manastirine 573 individualnih posjetitelja i 129 u skupini preko agencije ATLAS. Također je vrijedno zabilježiti da su 11. kolovoza puštene u prodaju i nove muzejske razglednice s motivima Salone.

Arheološki lokalitet Narone bio je ove godine vrlo dobro posjećen, uključujući i zbirku, međutim tu Muzej nije naplaćivao nikakve ulaznice.

Zbirka u Visu, nakon nažalost prerane smrti kustosa Hrvatskog povijesnog muzeja Vida Biličića, bila je zatvorena.

Posebno je za istaknuti da je predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman posjetio arheološki lokalitet i zbirku Narone u Vidu, u pratnji ravnatelja Muzeja, zajedno s ostalim visokim dužnosnicima Republike Hrvatske, 13. lipnja.

Veleposlanik SAD Peter Galbraith posjetio je Salonu, Solin i AMS 20. studenog.

Izaslanstvo Vijeća Europe posjetilo je Salonu, Solin 16. rujna.

Muzej je sudjelovao u akciji na razini Grada Splita *I ribe se pitaju što se nalazi u splitskim muzejima i galerijama* tijekom koje su u mjesecu studenom i prosincu mnogobrojni daci posjetili muzejski lapidarij. Za Muzej je akciju osmislila kustos Sanja Ivčević.

Biblioteka i arhiv

Nastavljen je ranije započeti rad na reorganizaciji biblioteke. Obrada novih knjiga, rezanje članaka za hemeroteku, izrada bibliografije 1993-1996, nabava novih knjiga, obrada knjiga do 1850, prijenos i razvrstavanje knjiga u trezoru, slanje knjiga u zamjenu, izbor knjiga za zamjenu s Maceratom, obrada i spremanje Miscellaneae, prijenos knjiga iz Etnografskog muzeja i njihovo razvrstavanje, nabava starih razglednica Solina, sređivanje zbirke plakata. Preslaganje i revizija Jelićeve ostavštine, njeno spremanje u arhivske kutije i prijenos u trezor. Slaganje Abramićeve prepiske u arhivske kutije i njen prijenos u trezor. Sređivanje Carrarine ostavštine, njeno spremanje u arhivske kutije i prijenos u trezor. Prijenos arhiva Muzeja i arhivske zbirke u trezor.

Ne samo muzejski djelatnici, već i drugi stručnjaci koristili su arhivsku građu (arhiv Muzeja, arhiv izgradnje Muzeja, arhiv "Bihaća", Splitski statuti, rukopisi nabavljeni od M. Alačevića, rukopisi A. Matijaševića Caramanea, arhiv J. Bajamontija, zbirka glagoljice, katastarski planovi Solina, arhiv L. Jelića, arhiv I. J. Pavlovića-Lučića, arhiv Carrare, nacrti Prokurativa).

Izdavačka djelatnost

Ove godine, izuzetno, izdavačka djelatnost Muzeja nije bila bogata. Nije izašao iz tiska novi svezak Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku, budući da ni Ministarstvo znanosti ni kulture nisu odobrili sredstva za njegovo tiskanje. U pripremi su i Radovi 13. međunarodnog kongresa za starokršćansku arheologiju u koediciji s Papinskim institutom za starokršćansku arheologiju iz Rima.

Odjel tehničkih poslova

Preparatorska radionica radila je na konzervaciji i čišćenju raznih spomenika: prvenstveno za stalni postav. Do sada je restaurirano, odnosno konzervirano oko polovica spomenika koji su predviđeni za stalni postav, tj. oko 1300 ekspanata. Od toga je u 1997. godini obrađena polovica, tj. 482 ekspanata. Otprilike je toliko obrađeno i drugih ekspanata, točno ukupno 872,

i to kako slijedi po kategorijama: keramika 51, metal 417, novac 106, staklo 124, kamen 4, kost 143, jantar 18, game 4, ostalo 5.

Za publiciranje je izrađeno 403 crteža, tabla 35, tehničke dokumentacije 11. Poglavitito je za istaknuti opsežan rad na kompletiranju ilustrativnog djela knjige *Salona III: Manastirine*.

Obavljena su sva snimanja za potrebe Muzeja:

Razvijeno je 66 crno-bijelih filmova i 25 kolor filmova i 27 dia filmova. Izrađena je 1561 crno-bijela fotografija.

Izrađeno je sedam kalupa za suvenire te 91 odljev.

Suradnja na uređenju lokaliteta Martvilo na Visu (poglavitito izrade kopija 5 stela).

Za potrebe projekta konzervacije, restauracije kipova iz Narone izvršena su RTG snimanja, a organizirano je i obavljanje kemijsko-bioloških analiza.

Izložbena aktivnost

Nastavljen je interni rad na pripremi eksponata za novi stalni muzejski postav, a na temelju prethodno sačinjenog elaborata.

Muzej je bio organizator video-filma "Ave Narona" i izložbe "Ave Narona": Zagreb, Šibenik, Zadar, Metković, Dubrovnik, Pučišća, Solin, Pula (postav iz prethodne godine: kustos Zrinka Buljević).

U Puli su zajedno s izložbom *Ave Narona* postavljene izložbe *Otisci cesarica* i *Pro Salona*.

Izložbe *Ave Narona* i *Otisci cesarica* postavljene su zajedno u Dubrovniku u Kneževu dvoru (12. 7. - prigodne riječi ravnatelja Muzeja grada Dubrovnika Vlahe Benkovića i E. Marina), u Pučišćima (14. 8. - prigodna riječ ministra kulture mr. Bože Biškupića i E. Marina) i u Solinu (15. 9. - prigodna riječ E. Marina).

Izložba *Pro Salona* (postav kustos Ema Višić Ljubić) prvi put je predstavljena u Domu kulture Zvonimir u Solinu (16. 10. - prigodna riječ E. Marina). Izložbu je pratio prigodni katalog, te prvi put izrađeni poster Salone i novi set razglednica Salone.

Izložba *Otisci cesarica* (kustosa Zrinke Buljević) bila je postavljena i u Zagrebu (Francuska čitaonica) u mjesecu travnju, u Šibeniku (Muzej grada Šibenika) u mjesecu svibnju, Zadru (Atrij kazališta) u mjesecu lipnju i u Makarskoj (Gradski muzej) u mjesecu rujnu. (Objelodanjeno je drugo izdanje kataloga izložbe *Otisci cesarica*.)

Muzej je s pet eksponata (helenističke vaze) sudjelovao na izložbi *Classico anticlassico - vasi altoadriatici* u Ankoni, te s eksponatom (brončana statueta Apolona sa srebrnim torkvesom) na izložbi *Godenmacht Krijgsmacht*, u Tongerenu, Belgija (Provinciaal Gallo-Romeins Museum).

Muzej je sudjelovao svojim eksponatima iz biblioteke na izložbama *Bidermajer u Hrvatskoj* i *Interliber* u Zagrebu te *Od palače do grada* i *Stoljeće karikature u Splitu* u Splitu. Za izložbu Grada Splita u Palači UNESCO-a u Parizu Muzej je posudio i maketu Mauzoleja Dioklecijanove palače.

SOLIN - SALONA

Osim stalnog rada u Muzeju na prikupljanju, sistematizaciji, ujednačavanju i dopunjavanju arhitektonske i druge dokumentacije o Saloni, izvršili smo redovno čišćenje i održavanje lokaliteta: Manastirine, Marusinac, potez gradskih zidina od episkopalnog centra do Kapljuča (prema Ministarstvu predloženom i prihvaćenom programu za 1997. godinu - dopis AMS, klasa: 612-05/97-0-101, ur. br.: 112-97-07), episkopalni centar, Kapljuč, "16 sarkofaga" i Amfiteatar. Konzerviralo se i djelomično rekonstruiralo pet sarkofaga na Manastirinama, a izvršeni su i manji konzervatorski radovi na "5 mostova", te na urušenom dijelu starih gradskih zidina sjeverno od Porta Caesarea. Popravljen je i obnovljena velika ploča s planom Salone na parkiralištu, na ulazu u Salonu, koju je bio srušio vjetar. Održavane su i obnavljane sadnice u okviru arheološke zone. Nabavljen je potrošni alat za održavanje, a dio je popravljen. Izrađen je novi promidžbeni poster za Salonu, u suradnji s Turističkom zajednicom Županije splitsko-dalmatinske. Zahvaljujući našim radovima, arheološki lokaliteti Salone, koji su na skrbi Arheološkog muzeja Split, dočekali su pripremljeni turističku sezonu koju su ove godine, za razliku od prethodnih, obilježili posjeti brojnih grupa i pojedinaca, domaćih i stranih.

Budući da je iz naprijed navedenog razvidno, da je izvršen samo dio programa, smatramo potrebnim istaknuti da je do toga došlo zahvaljujući činjenici da je sa strane Konzervatorskog odjela u Splitu ishodeno od Ministarstva kulture suspendiranje već ugovorenih i godinama obavljanih poslova Muzeja u Saloni. O toj problematici, ravnatelj Muzeja je uputio dopis ministru kulture 23. lipnja (klasa 612-05/97-02/16, ur. br.: 112-97-336).

Muzej je izvodio zaštitne arheološke radove na poslovno-stambenom objektu u centru Solina (projektant dipl. ing. Jerko Rošin) u veljači i ožujku, koje je vodila Jagoda Mardešić, kustos.

S obzirom da se 1998. navršava 100 godina od gradnje Tusculuma, Muzej je izradio prigodni kalendar - čestitku.

Ravnatelj Muzeja i kustosica Ema Višić Ljubić posjetili su župana splitsko-dalmatinskog dr. Branimira Lukšića 11. prosinca. Tom prigodom župan se prihvatio pokroviteljstva nad izložbom *Pro Salona*.

Manastirine

Radovi na Manastirinama i zgradi Tusculuma ove su godine bili usmjereni na održavanje, dovršetak revizijskih istraživanja, uz prateću dokumentaciju, te na konzervaciju pojedinih dijelova lokaliteta.

Cijeli lokalitet, uključujući i vrt južno od Tusculuma, bio je čišćen od raslinja u 3 navrata - dva puta tijekom proljeća te jednom na jesen. U zgradi Tusculuma obojane su prostorije na katu, a u potkrovlju su postavljene obloge od gipsanih ploča i potkrovlje je obojano. U vrtu su postavljene dvije are pronadene u Solinu kod upravne zgrade Ine.

Pred samim ulazom na lokalitet, Muzej je o svom trošku nabavio i postavio 17 željeznih stupića, kako bi se spriječilo bacanje smeća i građevinskog otpada pred lokalitetom i uz kapelu Sv. Duje.

Budući da je projekat revizijskih istraživanja bio pri kraju, ukazala se potreba za istraživanjem na još nekoliko mjesta u i izvan same bazilike, kako bi se riješilo neke nejasnoće u vezi s relativnom kronologijom pojedinih dijelova ovog arhitektonskog sklopa. U narteksu bazilike iskopane su tri sonde i tom su prilikom otkrivene dvije razine podnice te četiri groba. U istočnom uglu hodnika G pronaden je ugao do sada nepoznate građevine, čiji se jedan zid (pravac istok-zapad) pruža sredinom hodnika, dok drugi (pravac sjever-jug) ide ispod istočnog zida transepta bazilike. Pokazalo se da istočni zid transepta koristi ovaj raniji zid kao temelj, tj. da nema svog posebnog temelja, kako se do sada mislilo. Nakon rušenja novopronadene građevine, iznad ovog ugla je izgrađena zidana grobnica i to prije izgradnje same bazilike. Time je razjašnjeno, da otvor koji se vidio u sjevernom zidu bazilike ne pripada vratima jedne od faza izgradnje memorije I, već predstavlja ostatak zidane grobnice. U samom hodniku G otvorene su još tri sonde kako bi se provjerilo i dokumentiralo pružanje ove građevine dalje na zapad. Sam zapadni kraj ovog zida prekinuo je anepigrafski sarkofag koji je tu postavljen nakon izgradnje bazilike. Uz njega je pronaden i mali olovni lijes koji je sadržavao kosti dvoje djece. Na sanduku lijesa pronadeni su znakovi dviju zvijezda te kristograma. S istočne strane transepta (sjeverno od apside bazilike) iskopana je veća sonda s ciljem da se detaljnije istraži i dokumentira zid koji pripada građevini ranijoj od bazilike. U ovoj su sondi otkrivena dva zida koji pripadaju vremenu 2. st. pr. Kr., što potvrđuju brojni nalazi keramike.

Sonda na prostoru istočno od kapele IV dala je također nove podatke o sloju 2. st. pr. Kr. te je omogućila utvrđivanje redoslijeda gradnje kapela IV i VI. U samoj kapeli IV istražen je jugozapadni ugao kapele, ispod grobnice br. 10. Ovdje se pokazalo da je građevina, čiji je kut otkriven u hodniku G, direktno naslonjena na zid iz 2. st. pr. Kr., a na ovaj kut je nalegao sjeverni zid hortusa -

aree. U samom transeptu bazilike istražene su tri sonde, od kojih je jedna dala nalaz grobnice popločane mramornim pločama, a druga u samom jugoistočnom kutu transepta je omogućila da se utvrdi relativna kronologija dvaju paralelnih južnih zidova bazilike.

Sjeverno od bazilike, kod niza od pet zidanih grobnica tipa "a pozzetto" otvorene su dvije sonde, kako bi se utvrdio redoslijed gradnje grobnica. Tom je prilikom otkriveno da grobnice nisu imale pravokutno već zaobljeno nadgrađe. Ovakav tip grobnica nije do sada bio evidentiran na Manastirinama.

Sondažna istraživanja provedena ove godine omogućila su utvrđivanje relativne kronologije pojedinih kapela, dala su nalaz do sada potpuno nepoznate građevine koja je prethodila izgradnji hortusa - aree te definitivno potvrdila postojanje sloja iz 2. st. pr. Kr. na Manastirinama što predstavlja najstariji do sada pronađen i temeljito dokumentiran nalaz u Saloni. Sve sonde su dokumentirane foto i tehničkom dokumentacijom u mjerilu 1:50, dok su grobovi dokumentirani u mjerilu 1:10. Konzervirani su i dokumentirani svi sitni nalazi s Manastirina.

Završetak radova kao i napravljena tehnička i foto dokumentacija omogućili su konzerviranje pojedinih dijelova ovog sklopa. Tako je konzerviran istočni dio hodnika G i jugozapadni ugao kapele IV na način da je posjetiocu na ovom mjestu moguće pratiti sve faze ovog kompleksa počevši od 2. st. pr. Kr. do 7. stoljeća. Budući da su prilikom ranijih (Bulićevih i Gerberovih) istraživanja pojedini sarkofazi istočno od apside ostavljeni bilo na zemljanim "stupovima" bilo na improviziranim podupiračima, ukazala se hitna potreba za sanacijom pojedinih postolja sarkofaga, odnosno za postavljanjem novih postolja umjesto zemljanih "stupova" kako sarkofazi ne bi padali. Na ovaj je način sanirano 15 postolja za sarkofage i to tako da je nastavljena Bulićeva praksa, na ovom lokalitetu, da se novi elementi rade u opeci kako bi se jasno razlikovali od originalnih dijelova. Konzervirane su i stepenice u kapeli VIII te tri grobnice tipa "a pozzetto" s polukružnim nadgrađem.

Episkopalni centar, oratorij, terme, Porta Caesarea

Redovito je održavan cijeli arhitektonski sklop.

Marusinac

Skrećemo pozornost da - već niz godina odgađani - zaštitni arheološki radovi na Marusincu, za koje smo u ovoj godini dobili rješenje Uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine Ministarstva kulture, nisu mogli biti provedeni zbog gore navedenog razloga suspendiranja već sklopljenog ugovora s Ministarstvom kulture.

Primjedbe na GUP Solina

Muzej je Gradskom poglavarstvu - Odjel za gospodarenje prostorom, gospodarstvo i javne potrebe grada Solina a na znanje Ministarstva kulture, 9. 7. uputio primjedbe na GUP Solina, na koje međutim nije dobio nikakva očitovanja:

1) U tekstualnom i grafičkom dijelu GUP-a upotrebljavaju se termini "arheološka zona" i "arheološki park" na način na koji nije jasno radi li se o istom području ili o različitim područjima koja imaju i različit tretman. To bi trebalo pojasniti. Dalje, upotrebljava se niz nestručnih termina, npr: po čemu je Gradina "zaštićena spomenička cjelina Solina", a Šuplja crkva "pojedinačni spomenik ostao izvan zaštićene arheološke zone".

2) Ni u tekstu niti na grafičkim prikazima nije jasno jesu li Centar i Gospin otok i dalje zaštićeno spomeničko područje Solina, kako je to utvrđeno rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu br. 40-5/70 od 14. 2. 1970. Ovo bi područje i dalje trebalo ostati dijelom zaštićene zone. Drugo je pitanje, može li se na ovom dijelu (područje istočno od ceste Split-Klis) zaštićene zone dozvoliti izgradnja, uz prethodnu obvezu investitora da financira arheološka istraživanja, kojih rezultati mogu utjecati na konačnu dozvolu. Zapadno od navedene ceste ne bi trebalo dozvoliti nikakvu izgradnju.

3) Ono što se na grafičkom prikazu Prostornog plana uređenja grada Solina naziva "arheološka zona", a u tekstualnom dijelu izgleda da odgovara "zoni arheološkog parka uključujući cemeterijalno bazilikalne komplekse Kapljuča i Manastirina" (tekst 4.4), opisuje se u Generalnom planu uređenja Solina kao "arheološki park, A" očito nije ispravno definirano. Svaki pravi "park", a osobito "arheološka zona" moraju biti ograđeni i pod sasvim drugim režimom od opisanog. To isto treba važiti za Marusinac koji je također cemeterijalno bazilikalni kompleks, kao i Kapljuč i Manastirine. Arheološka zona Marusince nema nikakve veze s "pučkim naseljem Marusinac". Radi se o dvije odvojene i različite stvari, kao što je to u istom tekstu i učinjeno s npr. "pučkim naseljem Parać", koje sasvim ispravno nije vezano uz amfiteatar, premda se nalazi u njegovoj blizini, kao što se i "pučko naselje Marusinac" nalazi u blizini cemeterijalno bazilikalnog kompleksa Marusinac.

Nije jasno što znači izraz "predviđene lokacije za parkirališta" unutar "arheološke zone" ili "arheološkog parka". Po ovoj formulaciji, moguće je da ove lokacije osvanu bilo gdje unutar zone i uz niz objekata koji ne bi bili "čvrsto građeni". Radi se o tome da se unutar arheološke zone ne dozvoli nikakva gradnja pa bila ona "čvrsta" ili ne.

Prema našem mišljenju, koje smo u niz navrata argumentirali javno, potrebno je da arheološka zona bude doista arheološka zona, što ovim konceptom nije, već je samo međufaza u nakaradnoj urbanizaciji ovog prostora. Ako,

uostalom, ograđena arheološka zona može biti usred grada Rima, ne znamo zašto ne bi mogla biti u gradu Solinu, jasno uz sve prijelazne mehanizme koji bi omogućivali nastavak zemljoradnje.

4) Pri određivanju Gospina otoka tj. “zone svetišta” polazi se od toga da su na Otoku definirani “arheološki lokaliteti”, što nije slučaj. To tek predstoji pa bi tek temeljem tih rezultata bilo moguće dati uvjete za planirano oblikovanje svetišta.

Gore navedene primjedbe dane su temeljem materijala izloženih na javnom uvidu u zgradi Poglavarstva grada Solina, budući da Arheološki muzej u Splitu nije bio konzultiran prilikom njihove izrade.

VIS - ISSA

Pod vodstvom Branka Kirigina, muzejskog savjetnika, te Ante Piteše i Sanje Ivčević, kustosa Muzeja obnovljena je muzejska arheološka djelatnost na Visu, sredstvima Ministarstva kulture i Županije splitsko-dalmatinske. Nastavilo se s uređenjem helenističke nekropole na Martvilu. Na rimskim termama je postavljena željezna ograda u dužini od 142 m s dva para vrata i s natpisom s osnovnim informacijama o lokalitetu, koji je temeljito očišćen od raslinja i otpada. Istraživalo se na prostoru antičkog trijema, koji se pruža oko 60 m u smjeru istok-zapad između terma na istoku i Kanarije na zapadu. Istražene su tri sonde koje su pokazale da trijem leži na živcu, ostaci popločanja nisu nađeni, te se ne može sa sigurnošću utvrditi njegova širina. Izrađen je arhitektonski snimak trijema.

Vodilo se istraživanje srednjovjekovnih crkava sv. Nikole u Dolu i sv. Marije u Poselju. Utvrđeno je da crkva Svetog Nikole leži na ostacima neke ranije građevine, vjerojatno antičkog hrama, te da se prije gradnje crkve na tom mjestu pokapalo tijekom srednjeg vijeka. Ispred crkve nađena su tri gipsana kasnogotička sveca (sv. Nikola, sv. Lovre i sv. Petar) koji su se nalazili na oltaru crkve prije nego li su ih zamijenili novi drveni kipovi svetaca u 17. stoljeću. Crkva je najvjerojatnije nastala u 15. stoljeću, a nadograđena je u 17. stoljeću. Izrađena je arhitektonska dokumentacija cijelog sklopa. U sondi uz južnu stranu crkve sv. Marije nađeni su gusto poredani grobovi. Otkrivena je zidana grobnica i grobovi pod pločama. Nalazi se datiraju u 15. stoljeće. Srebrni nakit i novac prvi su takvi nalazi s otoka Visa. Natpis pisan rimskom kapitalom vjerojatno je bio uzidan u grobnicu kao spolia.

Kopija brončane glave božice Afrodite je u lipnju 1997. godine postavljena u arheološku zbirku u Visu, dok je original pohranjen iz sigurnosnih razloga.

Knjiga Branka Kirigina *Issa* u nakladi Matice hrvatske iz Zagreba prezentirana je u Visu i u Zagrebu.

VID KOD METKOVIĆA - NARONA

Na lokalitetu ex-Plećaševe štale, zapadno od Norina, tj. istočno od Augusteuma, prekinuli smo i odstranili prometnicu kako bismo mogli izvršiti istraživanje, zaštititi vrijedne spomenike, te preusmjerenjem prometnice stvoriti uvjete za buduću konačnu prezentaciju sklopa Augusteuma i Foruma te izgradnju na tom mjestu predviđenog muzejskog paviljona. Sredstvima Ministarstva kulture izvršeni su radovi, a temeljem odgovarajućeg rješenja Uprave za zaštitu spomenika kulture i prirode Ministarstva kulture. Radovima je rukovodio E. Marin. Na dubini od oko pola metra pronađeni su ostaci pločnika antičkog Foruma, te natpisa s imenima graditelja. Ispod tog sloja otkriveni su ostaci grada iz 2. stoljeća pr. Kr., za koje se dosad nije znalo, pa to predstavlja značajan doprinos najstarijoj povijesti ne samo Narone, već i urbanizma na tlu Hrvatske. Pronađeni ostaci pomažu da se na novim osnovama protumači nastanak Narone još u 2. st. pr. Krista. Sve faze rada detaljno su arhitektonski, crtački i fotografski dokumentirane. Opisani radovi omogućili su da projektiramo novu trasu prometnice. Dio, preko kojega će biti postavljena prometnica, je potpuno nasut, dok je dio koji će biti slobodan i prezentiran u okviru konačnog navedenog rješenja, djelomično zasut. Organizirali smo i premještanje infrastrukture (voda, telefon). Teži otkopani spomenici pohranjeni su u arheološkoj zbirci u Vidu, dok su lakši preneseni na obradu u Muzej u Split.

Usporedo s ovim glavnim poslom, nastavljen je rad na uređenju južnih gradskih bedema te arhitektonskog sklopa Sveti Vid, prema ranijem projektu. Dovršena je i šetnica uz novouređene i zaštićene gradske bedeme na sjevernoj i južnoj padini Vida, u suradnji s Odborom za podizanje spomenika knezu Domagoju. Grad Metković je osigurao značajnu participaciju, na način da je pokrio troškove smještaja stručne ekipe Muzeja u hotelu Narona u Metkoviću, te podmirivanjem preostale rate za otkup ex-Plećaševih štala i tzv. Gornjih njiva, prema prethodno sklopljenom ugovoru.

Ministarstvo kulture je odobrilo projekt konzervacije i restauracije mramornih skulptura iz Augusteuma u Naroni, koji je izradio konzervator Ivo Donelli, te je u tekućoj godini financiralo oko dvije trećine potrebitih sredstava. Sve skulpture i njihovi ulomci prebačeni su na obradu u Muzej u Split. Također je u Arheološki muzej u Splitu prebačena i skulptura iz Opuzena, tzv. torzo imperatora, prema dogovoru s Gradskim poglavarstvom, a zbog nužne konzervacije, te restauracije i postava na budućoj izložbi o Augusteumu u Naroni.

Prigodna izložba *Ave Narona* postavljena je tijekom godine u Zagrebu, Šibeniku, Zadru, Metkoviću, Dubrovniku, Pučišćima na Braču i u Solinu. U Zagrebu je posavljena u Galeriji Matice hrvatske, te je paralelno promovirana i prigodna knjiga *Ave Narona*. Na svečanosti su sudjelovali prigodnim riječima

u ime Ministarstva kulture, zamjenik ministra Ivan Šarić, u ime Ministarstva vanjskih poslova, zamjenik ministra Ivo Sanader, u ime Matice hrvatske, predsjednik Josip Bratulić, te britanski veleposlanik u Hrvatskoj Gavin Hewitt, koji je i poklonio za Muzej dvije kopije mramornih glava iz Narone, koje se čuvaju u Ashmolean muzeju u Oxfordu, profesor Nenad Cambi i ravnatelj E. Marin (30. 3. 1997.). U Metkoviću je istovremeno s izložbom održana i prezentacija knjige *Ave Narona*, koju je promovirao prof. Janko Belošević (27. 6.). U Dubrovniku je izložba upriličena na dan otvaranja dubrovačkog Festivala, u nazočnosti brojnih visokih dužnosnika, a otvorio ju je župan dubrovačko-neretvanski dr. Jure Burić. U Pučišćima je izložbu otvorio ministar kulture mr. Božo Biškupić.

Muzej je producent i video kazete *Ave Narona*, koju je režirao Bogdan Žižić. Praizvedba je održana u muzeju Mimara u Zagrebu 13. 3. (kazeta je napravljena u hrvatskoj i engleskoj jezičnoj verziji).

Izložba *Ave Narona* je prikazana zajedno s izložbama *Pro Salona* i *Otisci Cesarica* u Puli. Izložbe je otvorila veleposlanica pri UNESCO-u Vesna Girardi Jurkić.

MEĐUNARODNA SURADNJA

U okviru dugogodišnje suradnje s Francuskom, E. Marin, muz. savj., Maja Bonačić Mandinić, viši kustos, Jagoda Mardešić, kustos, Aida Šarić, kustos, te Branko Pender, voditelj odjela tehničkih poslova, sa suradnicima, nastavili su rad na pripremi trećeg sveska serije *Salona* (Manastirine). Tijekom mjeseca kolovoza prof. Nancy Gauthier i Françoise Prevot radile su na pripremi četvrtog sveska serije *Salona* (korpus starokršćanskih natpisa Salone). E. Marin, J. Mardešić i B. Pender bili su u mjesecu prosincu u Parizu u svezi završnih radova na publikaciji *Salona III (Manastirine)*. U svezi te suradnje, savjetnik za kulturu u francuskom veleposlanstvu u Zagrebu gosp. Patrick Denni je posjetio Muzej.

Ove godine potpisan je i novi međunarodni sporazum s Italijom i Španjolskom o zajedničkom proučavanju i izdavanju zbornika latinskih natpisa Narone i Salone (nekropola Hortus Metrodori). Ko-direktor projekta suradnje između Arheološkog muzeja u Splitu i Sveučilišta u Barceloni i Macerati E. Marin, zajedno s profesorima Gianfranco Paci sa suradnicima, Marc Mayer i Isabel Rodà radili su na korpusu latinskih napisa Narone i to na samom lokalitetu, u njegovoj okolici, te u muzejima u Makarskoj i Zadru te u Splitu.

Branko Kirigin, muz. savj., nastavio je rad na međunarodnom projektu "Jadranski otoci". Jagoda Mardešić, kustos, sudjelovala je u radu u istom projektu, obradivši rimsku keramiku s istraživanja u Škripu.

ZNA NSTVENI SKUPOVI

Muzej je bio suorganizator znanstvene tribine o *Carском kultu na istočnom Jadranu*, u auli Rektorata Sveučilišta u Zagrebu, te znanstvenog skupa na istu temu u Puli.

Ravnatelj E. Marin, sudjelovao je priopćenjima na znanstvenim skupovima:

- *Carски kult na istočnom Jadranu*, Sveučilište u Zagrebu.
- *Società dalmata di storia patria*, Ist. Enc. Ital., Roma.
- *Workshop on Urbanism*, Institute for Advanced Studies, Hebrew University, Jerusalem.
- *I le Congrès International d'Epigraphie grecque et latine*, Roma.
- *III. okrugli stol Alpe Adria o epigrafiji i povijesnim izvorima*, Aquileia.
- *Carски kult na istočnom Jadranu*, Pula

Branko Kirigin muz. savj., sudjelovao je priopćenjem na međunarodnom simpoziju

- *La ceramica altoadriatica*, Ancona.

Jagoda Mardešić, kustos, sudjelovala je priopćenjem na skupu

- *Malakološka fauna u Kaštelanskom zaljevu*

Sanja Ivčević, kustos, sudjelovala je priopćenjem na međunarodnom znanstvenom skupu

- *Carски kult na istočnom Jadranu*, Pula

Ivo Donelli, viši konzervator, sudjelovao je priopćenjem o problematici konzervacije mramornih skulptura iz Narone na simpoziju koji je organizirala Europska zajednica u Tunisu, te na simpoziju o *Carском kultu na istočnom Jadranu*.

Damir Kliškić, kustos, sudjelovao je na skupu HAD-a u Zadru.

STRUČNI I ZNA NSTVENI RADOVI (tiskani ili u tisku u 1997. godini)

E. Marin

Knjiga:

- *Ave Narona*, Matica hrvatska, Zagreb, 1997.

Znanstveni radovi:

- *Iscrizioni dell'augusteo di Narona scoperto di recente*, Preatti, XI Congresso Internazionale di Epigrafia Greca e Latina, Roma 1997, p. 411-415.
- *Lexicon of Greek Personal Names from Dalmatia*, contribution to the *Lexicon of Greek Personal Names* (ed. P. M. Fraser, E. Matthews), British Academy, Vol. IIIa, Oxford, 1997. (u suradnji s I. Britvić).
- *Découverte d'un Augusteum à Narona*, CRAI, Pariz, 1996., 1029-1040.

Stručni radovi:

- *Narona u vrijeme Carla Patscha i danas*, C. Patsch, *Povijest i topografija Narone*, Metković, 1996, p. 7-11.
- *Predstavljanje djela o Saloni prigodom 175. godišnjice Arheološkog muzeja u Splitu, Latina et Graeca* 39-40, Zagreb, 1997, p. 21-24.
- *Pogled na starokršćansku Salonu, U križu je spas*, *Zbornik mons. A. Jurića* (ed. M. Škarica, A. Mateljan), Split, 1997, p. 291-302. (Résumé: Regarde sur Salone Chrétienne).
- *Urbana i pejzažna arheologija u Solinu, Histria Antiqua I*, Pula 1995., 101-104.

Članci, odnosno, razgovori u novinama:

- *Poznati izbliza - Emilio Marin, ravnatelj Arheološkog muzeja u Splitu* (razgovor vodio Domagoj Rogulj), *Nemiri* 6, Split, 1997, p. 3-4.
- *Ave Narona: gradnja, trajanje, rušenje* (razgovor vodila Vesna Kusin, *Vjesnik*, Zagreb, 14.3.1997.
- *Što je nama Narona?* (razgovor s D. Jendrić), *Večernji list*, Zagreb, 14.5.1997.
- *Tri dragulja Salona-Narona-Issa* (razgovor vodio Stjepan Šešelj), *Hrvatsko slovo*, Zagreb, 13.6.1997, p. 1, 3-4.
- *Razgovor s dr. Emiliom Marinom, ravnateljem Arheološkog muzeja u Splitu* (razgovor vodila A. Bašić), *Gospin Otok* 3, Solin, 1997, p. 4-7.
- *Afirmacija nacionalne arheologije* (u povodu 100 god. otkrića natpisa kraljice Jelene), *Solinska kronika*, 15. 8. 1997.
- *Pučišća - Sačuvajmo trag u kamenu!*, *SD*, 14-15. 8. 1997.
- *Nove spoznaje o Manastirinama* (razgovor vodila, i s P. Chevalier, M. Batarelo), *Solinska kronika*, 15. 9. 1997.
- *Vespazijan gradio luku ?* (razgovor s G. Benić), *SD*, 20.11.1997.
- *Narona i prije Narone* (razgovor s G. Benić), *SD*, 10. 12. 1997.

U tisku:

- *Priopćenje sa znanstvenog skupa "Splitska predgrađa Lučac - Manuš"*
- *La correspondance de Rossi/Bulić au Musée Archéologique de Split*, Acta XIII CIAC
- *Narona et Salona*, Acta XIII CIAC
- *Narona: Sveti Vid*, VAHD 87-89
- *Narona 6-9. stoljeće*, Miscellanea A. Nestori, Rim
- *Publication des inscriptions romaines de Salone et de Narone*, Actes IX Rencontre franco-italienne sur l'épigraphie

- *L'introduction du culte impérial dans la Dalmatie*, Actes colloque Chantilly
- *La Dalmazia centrale fra paleocristiano e ed altomedioevo con speciale riferimento alle Marche*, VII seminario, Cupra marittima
- *Arheološki muzej u Splitu i Boka*, Petriciolijev zbornik

B. Kirigin

Knjiga:

- *Arheološka baština otoka Hvara*, Hrvatska, BAR IS, 1995 (više autora).

Stručni radovi:

- *Bilješke o flotaciji arheoloških ostataka*, OHAD 29/1, Zagreb 1997, 65-70. (s M. Darmanin i T. Kaiserom)
- *In memoriam: Mladen Nikolanci (1916-1997)*, OHAD 29/2, Zagreb 1997, 129-131.

Članci u novinama:

- *Morska mitologija - Halkionski dani*, More, prosinac, Zagreb 1997., str. 35.
- *Tih odlazak. In memoriam: arheolog Vid Biličić (1942-1997)* SD 9. 7. 97., str. 34.
- *Slikane vaze iz Isse*, SD 21. 8. 97., str. 38.

U tisku:

- *Archaeological evidence for the presence of the cult of Diomedes on the Adriatic* (sa S. Čačom), Padova
- *Povijest arheoloških istraživanja na Šolti* (BAR IS)
- *Povijest arheoloških istraživanja Škripa* (BAR IS)
- *Povijest arheoloških istraživanja Brača* (s J. Burmazom) (BAR IS)
- *Historijat arheoloških istraživanja otoka Visa s bibliografijom*, VAHD 90-91
- *The Greeks in Central Dalmatia: Seven Years After Sydney*, Akti simpozija u Metapontu (1992.)
- *Late Roman Period on the Island of Vis and its Archipelago: The Archaeological Evidence*, Acta XIII CIAC
- *The Greeks in Central Dalmatia, three years after Metaponto*, Akti simpozija u Veneciji (1995.)
- *Zaštitna arheološka istraživanja Starogradskog polja u 1984. i 1985. godini*, za knjigu: Chora Pharou, Ljubljana

- *Illyrien - natuknic za Leksikon für Theologie und Kirche*
- *Adriatic Island Project, Akti simpozija u Sieni (više autora)*

Maja Bonačić Mandinić

Stručni rad:

- *Zbirka antičkog novca u Gradskom muzeju Makarske, Makarsko primorje 3, Makarska 1997.*

U tisku:

- *Katalog novca, novi i stari nalazi, Salona III*

Jagoda Mardesić

Članci u novinama:

- *Istraživanja na Manastirinama, Solinska kronika, 15. 2.1997., br.29.*
- *Antički pečat modernoga grada, Solinska kronika, 15. 6. 1997., br. 33.*
- *Arheološka zona - pluća Solina, Solinska kronika, 15. 7. 1997., br. 34.*
- *Treba li dokrajčiti ostatak Salone?, Solinska kronika, 15. 9. 1997., br. 36.*

U tisku:

- *Sonde i katalog nalaza amfora i grobova, Salona III*
- *Nekropola na Manastirinama, Salona III*

Ante Piteša

U tisku:

- *Brončani križevi, relikvijari-enkolpioni iz ranosrednjovjekovne zbirke AMS, VAHD 90-91*

Zrinka Buljević

U tisku:

- *Groblje na redove iz vremena seobe naroda u Naroni, VAHD 90-91*
- *Ergo sit Hippolytus, Opuscula archaeologica*

Sanja Ivčević

U tisku:

- *Carske statue s Visa, Radovi skupa "Carski kult na istočnom Jadranu"*
- *Prigodni tekst za katalog izložbe "Spon, Adam, Casas i Lavalée u Hrvatskoj"*

Ema Višić Ljubić

Stručni rad:

- *Prigodni tekst za katalog izložbe "Pro Salona", Split - Solin 1997*

A. Šarić Bužančić

U tisku:

- *Antropologija nekropole Manastirine, Salona III*

A. Duplančić

Stručni i znanstveni radovi

- *Razgraničenja između Splita i Trogira na Čiovu u 15. stoljeću, Starohrvatska prosvjeta, Split 1995., (1996), ser. III, 21/1991, str. 289-303.*
- *Dopune životopisu i bibliografiji Julija Bajamontija, Građa i prilozi za povijest Dalmacije, Split 13/1997, str. 157-203.*
- *Il diploma di nobiltà romana dello spalatino Giovanni Pietro Marchi. Scuola dalmata dei SS. Giorgio e Trifone, Venezia 32/1997., str. 18-26.*
- *Izabrana bibliografija, u: Joško Belamarić, Split - od carske palače do grada, Split 1997, str. 66-68.*
- *Portreti Ivana Josipa Pavlovića-Lučića, Makarsko primorje, Makarska 3/1997, str. 27-31.*

P r e d a v a n j a

Muzejski savjetnik E. Marin održao je predavanje "Narona - hrvatska Mikena" u Međunarodnom središtu hrvatskih sveučilišta u Dubrovniku 14. 7. Također je predstavio knjigu *Arheološka baština otoka Hvara*, Hrvatska, BAR IS 1997. u palači Milesi 4. 10 (ista knjiga je bila prezentirana i u Hvaru). Održao je i predavanje u Francuskom društvu za klasičnu arheologiju u Parizu 13. 12.

Muzejski savjetnik B. Kirigin održao je predavanje o Palagruži u Puli 27. 11. i nakon toga predavanje o grčkoj keramici na Odjelu za arheologiju u Ljubljani.

S u r a d n j a s a s r e d s t v i m a j a v n o g p r i o p ć a v a n j a

Sredstva javnog priopćavanja, općenito uzevši, dosta su pažnje poklonila djelatnosti Muzeja, osobito u svezi radova u Naroni. Navodimo samo neke

važnije vijesti: *Vjesnik* 15. 3., 2. 5., 5. 7., 28. 11., *Slobodna Dalmacija* 15. 3., 2. 5., 6. 6., 17. 7., 18. 7., 2. 8., 16. 8., 5. 9., 18. 10., 21. 11., 23. 11., 27. 11., 28. 11., 12. 12., *Večernji list* 2. 5., 30. 4., 24. 11., 12. 12., *Dubrovački vjesnik* 5. 7., *Glas Istre* 6. 12., *Glas koncila* 13. 7.

I drugi mediji ukazali su znatnu pozornost djelatnosti Muzeja: HTV I. program, Županijska panorama, TV Marjan, Hrvatski radio I. program, Radio Split, Radio Makarska rivijera, Radio Brač.

Osobito možemo istaknuti i članak M. Vukovića, *Naronski hram cara Augusta*, koji je objavljen u *Matici - časopisu hrvatske matice iseljenika* br. 1/1997, p. 40-41.

V a n j s k a s u r a d n j a

Ravnatelj E. Marin održao je predavanje na Sveučilištu u Macerati, u okviru suradnje Arheološkog muzeja i tog Sveučilišta. U okviru iste suradnje, voditelj knjižnice Arsen Duplančić je bio na studijskom boravku u Macerati, gdje je radio na proučavanju arhiva a u svezi antičkih natpisa iz Dalmacije.

Temeljem sastanka iz prethodne godine s generalnim direktorom UNESCO-a, UNESCO je odobrio svoj doprinos za spomenike Narone u iznosu od 10.000 USD. Za istaknuti je potporu veleposlanice Republike Hrvatske pri UNESCO-u Vesne Girardi Jurkić.

Na poslijediplomskom studiju "Graditeljsko nasljeđe" u Splitu E. Marin je predavao 5. 11., na poslijediplomskom seminaru na Institutu za arheologiju na Sorbonnei 19. 12. a na Papinskoj akademiji za arheologiju u Rimu održao je inauguralno predavanje 27. 11. Također je govorio na otvorenju izložbe "Hrvatska kulturna baština" u Opuzenu - Podgradina, u organizaciji Neretvanske riznice, te na prezentaciji prijevoda knjige Karla Patscha o Naroni u Metkoviću, u organizaciji Matice hrvatske.

E. Marin član je savjeta časopisa *Histria antiqua* 1/1995., koji je objavljen 1997. god.

Branko Kirigin, muzejski savjetnik je sudjelovao na arheološkim iskapanjima na rtu Ploča u mjesecu listopadu, te na rekognosciranjima otoka Sušca i poluotoka Čiova.

Maja Bonačić Mandinić, viši kustos, na prijedlog Ministarstva kulture, je uredila zbirku rimskog, bizantskog, ugarskog i venecijanskog novca u Franjevačkom samostanu u Tomislavgradu, te je izradila katalog novca, sinopsis i legende za postav.

Em Višić Ljubić, kustos, je sudjelovala na iskapanjima na lokalitetu Basilicae pictae u Splitu.

Stručno usavršavanje

E. Marin je nastavio u siječnju 1997. god. u prethodnoj godini započeti boravak na Sveučilištu u Heidelbergu, na Seminaru za staru povijest, kao stipendist njemačke vlade (DAAD). Održao je jedno predavanje i jedan seminar.

Zrinka Buljević i Sanja Ivčević su nastavile poslijediplomski studij izradbom magistarskih radnja.

Damir Kliškić je položio stručni ispit za kustosa.

Priznanja i promaknuća

U 1997. godini, E. Marin izabrani je:

- Dopisni član Real Academia de Buenas Letras, Barcelona.
- Dopisni član Societé Nationale des Antiquaires de France, Paris.
- Pridruženi član Comitato promotore dei Congressi internazionali di Archeologia Cristiana, Roma.

Opći, tajnički, knjigovodstveni i blagajnički poslovi

U 1997. god. služba općih poslova je surađivala s projektantom obnove Muzeja Vinkom Peračićem, službom nadzora i izvođačima radova na zgradi Muzeja. Služba je brinula o sigurnosti Muzeja, ispomagala je pri organizaciji izložbi, radova na terenu, prijevozu spomenika iz Vida i slično. Vršila je popravke i kontrolu instalacija i opreme u zgradi Muzeja i preparatorskoj radionici. Redovito je održavan istočni i zapadni muzejski vrt, te lapidarij. Računovodstveni, knjigovodstveni i blagajnički poslovi izvršavani su zakonito, stručno i na vrijeme. Za potrebe preparatorske radionice naručena je nova oprema i aparati. Kupljena je nova kosačica za travu. Za potrebe radionice kućnog majstora nabavljen je alat.

Tijekom 1997. god., sklopljeno je 78 ugovora o djelu, četiri ugovora o otkupu novca i predmeta, te ugovori s tvrtkama koje su radile na obnovi Muzeja. Sklopljen je ugovor o propagandnoj suradnji na promidžbi Salone, te ugovor o poslovnoj suradnji s poduzećem Gloster na izradi video kazete *Salona*. Na temelju potpisanih ugovora s Ministarstvom kulture, dostavljena su sva predviđena izvješća. U redovnom roku je dostavljen i prijedlog programa rada Muzeja za 1998. god. Ministarstvu kulture, Županijama splitsko-dalmatinskoj i dubrovačko-neretvanskoj te gradovima Splitu, Metkoviću i Visu. Ministarstvu znanosti dostavljen je zahtjev za novčano podupiranje izdavanja VAHD-a.

Nastavljen je program informatizacije Muzeja, koje financira Ministarstvo kulture.

Nabavljen je i kompjuterski program za numizmatiku NUMIZ.

Održani su sastanci Upravnog vijeća Arheološkog muzeja, sastanci Stručnog vijeća, te niz sjednica po odjelima.

V a r i a

U prigodi proslave 165. obljetnice Arheološkog muzeja u Zadru, ravnatelj E. Marin je čestitao prigodnim govorom u ime AMS i arheoloških muzeja Hrvatske (Zadar, 1. listopada)

Ravnatelj Muzeja je sudjelovao i u svečanosti porinuća broda *don Frane Bulić* u Brodogradilištu Split, te na obilježavanju 110. godišnjice rođenja don Lovre Katića u Solinu, kao i na solinskoj proslavi sv. Duje na Manastirinama.

I n m e m o r i a m

Bilježimo sa žalošću da je u ovoj godini preminuo dugogodišnji muzejski kustos i ravnatelj Mladen Nikolanci. U lapidariju Arheološkog muzeja održana je komemoracija, a sprovod na groblju Lovrinac, 15. svibnja. PRILOG

Z a k l j u č a k

U 1997. godini svoj doprinos u raznovrsnim, i bogatim uspjehom, poslovima Arheološkog muzeja u Splitu iskazali su:

Odjel za arheologiju: Branko Kirigin, Maja Bonačić-Mandinić, Jagoda Mardešić, Ante Piteša, Zrinka Buljević, Sanja Ivčević, Ema Višić Ljubić, Damir Kliškić i Aida Šarić Bužančić.

Biblioteka: Arsen Duplančić i Hanja Anić.

Odjel općih poslova: Boško Utrobičić, Snježana Pavić, Željko Laura, Josip Radić, Slobodanka Antičić, Dragana Radačić, Dragan Šimunić, Ivica Marović, Jozo Šakić, Boris Čargo, Marija Madir, Irijana Šakić, Ivica Topić, Jadranka Budiša i Đuro Požgaj.

Odjel tehničkih poslova: Branko Pender, Ivo Donelli, Ika Prpa Stojanac, Borko Vješnica, Mario Čorić, Tonći Seser, Andrija Pašalić, Darko Vukšić i Julio Žuvela.

Ravnatelj
Prof. dr. Emilio Marin

Prilog 1.

Mladen Nikolanci
1916 - 1997
in memoriam

Rastanci su uvijek tužni, pa i onda kad su prirodni. Ovaj je ponešto drukčiji: vrlog pokojnika vraćamo Majci zemlji s njegovih 81 godinom provedenom na Zemlji, a njegova je ovozemaljska majka još među nama. Njoj je u prvom redu upućena naša sućut, pokojnikovu bratu i nećacima, s molitvom Nebeskoj Majci da im bude utjehom.

Moji prvi, pasivni susreti s prof. Mladenom Nikolancijem zbivali su se prije tridesetak godina u ulici Nikole Tesle, na potezu između Klasične gimnazije i križanja sa Zrinsko-Frankopanskom. Vidao sam jednog gospodina, koji je tada bio malo stariji od mene danas, koji mi je djelovao odmjereno i ozbiljno i koji je relativno brzim korakom prolazio pravcem suprotnim od moga. Uočio sam da ga poneki od mojih gimnazijskih profesora pozdrave i netko mi je rekao da taj gospodin radi u Arheološkom muzeju. Ja sam iz Gimnazije odlazio kući a on je, očito, iz Muzeja odlazio svojoj kući. Nekoliko godina kasnije, u jesen 1970., kao student s tek upisanom drugom godinom fakulteta, vidio sam tog istog gospodina kako predsjedava proslavi 150. obljetnice splitskog Arheološkog muzeja, tada sam znao da se taj gospodin zove Mladen Nikolanci. Proslava je imala svoja dva bitna dijela: znanstveni skup *Disputationes Salonitanae* u Podrumima Dioklecijanove palače i otvaranje novog stalnog izložbenog postava u Arheološkom muzeju. Nakon tri godine, Nikolancija više nije bilo u Muzeju, bio se povukao i s ravnateljstva i iz Muzeja, mjesto kustosa za epigrafiju bilo je slobodno i Nikolancijev nasljednik na mjestu ravnatelja Muzeja Željko Rapanić ponudio mi je da dođem na to mjesto. Ne možda u samom tom trenutku, već nešto kasnije, shvatio sam kakva je to bila privilegija. Ne sjećam se da sam tih svojih prvih godina Nikolancija viđao u Muzeju, odjednom došla je i vijest s Hvara, gdje je u Dubokovićevu Centru za kulturnu baštinu bilo njegovo novo radno mjesto: Nikolanci se ženi i odlazi u Njemačku. Iz mirovine koju je provodio u Njemačkoj vraćao se ljeti u Split i Hvar, i iz tih ljeta ostao mi je u sjećanju violinski koncert koji je održao u crkvi Gospe od zdravlja, te razgovor koji smo nakon tog koncerta vodili u nazočnosti njegove supruge. Mislim da je to bila njegova posljednja radosna glazba. Sudbina je učinila da se sâm iz Njemačke ponovno vrati u Split. I od tada pamtim njegovo ponovno druženje s Muzejom. Sjećam se, nešto prije ili poslije tog povratka iz Njemačke, jednog susreta uz kafu koju je tada u biblioteci priređivala Neda

Anzulović, kada su se potpuno neplanirano tu susreli s nama mladima Duje Rendić-Miočević, Branimir Gabričević i Mladen Nikolanci. Razgovor koji su vodili bio je toliko opušten, i tada sam ih otkrio u novom svjetlu. Nekadašnji kolege i jedan drugom nasljednici na ravnateljstvu Muzeja, jedan za drugim su nas u nekoliko godina napustili. Krajem lipnja 1988. posljednji put smo svi bili zajedno u muzejskom vrtu i ostavili tu uspomenu u fotografiji.

Imao sam čast 1990. objaviti zbornik radova Mladena Nikolancija u 82. svesku muzejskog časopisa, kojima je on sâm dao poseban naslov *Postrema opera*. U tom razdoblju često smo razgovarali, ponekad vrlo dugo, ponekad bi se susreli i na Marjanu. Mogu samo ponoviti ono iz 1990. Siguran sam da će tihi i samoprijegorni rad Mladena Nikolancija uvijek ostati u najboljem sjećanju njegovih suradnika u Arheološkom muzeju, a njegov doprinos razvoju biblioteke i zbirki Arheološkog muzeja, njegovi prilozi našoj staroj povijesti, arheologiji i epigrafiji, značit će nezaobilazne orijentire u našoj kulturi i znanosti. Jamačno je njegov najprepoznatljiviji doprinos u helenističkim studijama. Njegov pak stalni muzejski postav iz 1970., nažalost je prestao postojati s početkom rata 1991., kada smo sklanjali sve eksponate na sigurno mjesto. Sticajem okolnosti nije se više nikad vratilo.

Nikolanci je, međutim, "prekršio" riječ. *Postrema opera* ipak nisu bila njegova zadnja riječ. Pripremio je jednu opširnu studiju za muzejski *Vjesnik*, oko koje još nije bio postignut konačni dogovor o načinu objavljivanja. U svesku koji smo objavili *in memoriam* Duji Rendiću dao je svoj prilog o Saloni. Vrijeme je neumitno letjelo i u posljednjih godinu dana, nažalost, gotovo da se nismo ni vidjeli ni čuli. I onda slijedi totalno iznenađenje. Ne znajući da sam odsutan iz Splita, 21. prosinca prošle godine piše mi dugo pismo, koje tek čitam u veljači. I sada ponovno i pažljivo. Saznajem da je u međuvremenu pripremio cijeli niz radova, njih sedam, koje stavlja pod zajednički latinski naslov *Aliquot in Adria Illyrica nomina geographica elucubrantur*. Evo pojedinih sastavnica: o antičkom imenu Pelješca, o Manijskom zaljevu, o Kornatima za koje drži da se odnosi latinski toponim *Crateae*. Posebno je poglavlje o preddionizijevoj Issi. Potom o *Anchiale*, o ubikaciji koje je već pisao u navedenom zborniku. Znam da je Nikolanci posljednjih godina pisao zapravo po sjećanju. Nisam uvijek bio siguran koliko je upućen u najnoviju literaturu. Ali evo demantija. U kontekstu obrazloženja za svoj rad o *Anchiale*, u spomenutom pismu, Nikolanci piše: Branka Migotti je dala rad i mislim da sam ga naveo u svom radu u *Postrema opera*, ali tek u zadnjem trenutku, pa nisam to mogao valorizirati. Sad to moram učiniti i ukazati na neke konsekvence koje iz toga proizlaze. I posljednja Nikolancijeva tema je *Pharos*. Zaokuplja ga etimologija. Svjestan je problema, ali je neustrašiv premda na pragu svog devetog desetljeća. Piše mi: Tema je toliko obuhvatna i komplicirana i vodi nas čak u prednjeazijske prostore. Tu se lingvist lako može izgubiti u guštari, znamo

kako je s diletantima kad uđu u jezikoslovlje. Ali ja se ipak držim traga i sasvim nove literature, dobio sam je od kompetentnih ljudi. Jedinice u etimološkim rječnicima daju podršku mojim postavkama. Sve prije spomenute radove sam već završio, pa sam čak i njemačke sažetke poslao u Njemačku na pregled, ali ovaj rad o Pharosu tek moram staviti na papir. Ali to je tek pitanje nešto vremena. I doda Nikolanci, kao znak za svoj Hvar: *Dulce in fundo*.

Eto, takav je bio Mladen Nikolanci, makar u posljednjih tridesetak godina, viđen očima grešnika i nedostojna nasljednika. Opraštam se od njega sa zahvalnošću u ime kolega i u ime Arheološkog muzeja u Splitu.

AGAQH TUCH
REQUIESCAT IN PACE

Na splitskom Lovrincu, 15. svibnja 1997.

Emilio Marin